

12. 1. 2023

ID: 115809

## Započtení pohledávky

Dohoda, kterou si dlužník s věřitelem před zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka započtli své vzájemné pohledávky, sama o sobě není právním jednáním bez přiměřeného protiplnění ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona a zpravidla nepůjde ani o právní jednání neúčinné podle § 241 insolvenčního zákona nebo podle § 242 insolvenčního zákona. Dospěje-li insolvenční soud v řízení o odpůrcí žalobě podané insolvenčním správcem přesto k závěru, že jsou splněny předpoklady, za nichž lze dohodu o započtení vzájemných pohledávek dlužníka a jeho věřitele samu o sobě pokládat za právní jednání neúčinné podle § 241 insolvenčního zákona nebo podle § 242 insolvenčního zákona, může odpůrcí žalobě vyhovět jen tehdy, jestliže současně dovodí, že dlužník by nemohl takové právní jednání platně a účinně zopakovat (dohodu s věřitelem uzavřít) v průběhu insolvenčního řízení vedeného na jeho majetek (poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení vedeného na jeho majetek); srov. zejména ustanovení § 111, § 122 odst. 3, § 140 odst. 2 až 4 a § 324 odst. 3 insolvenčního zákona.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 29 ICdo 127/2020-166 ze dne 31.8.2022)

Nejvyšší soud rozhodl v právní věci žalobce Mgr. Bc. D.V., se sídlem v P., jako insolvenčního správce společnosti VÍTKOVICE POWER ENGINEERING a. s., zastoupeného Mgr. K.S., advokátem, se sídlem v P., proti žalovanému Vítkovické slévárny, spol. s r. o., se sídlem v O., zastoupenému JUDr. J.J., advokátem, se sídlem v O., o odpůrcí žalobě, vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. 46 ICm 4145/2017, jako incidenční spor vedený po skončení insolvenčního řízení dlužníka GEARWORKS a. s., se sídlem v O., vedeného u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. KSOS 37 INS 18483/2016, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. června 2020, č. j. 46 ICm 4145/2017, 12 VSOL 213/2020-148 (KSOS 37 INS 18483/2016), tak, že dovolání se zamítá v rozsahu, v němž směřuje proti té části prvního výroku rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. června 2020, č. j. 46 ICm 4145/2017, 12 VSOL 213/2020-148 (KSOS 37 INS 18483/2016), kterou byl potvrzen rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. února 2020, č. j. 46 ICm 4145/2017-128, v bodě I. výroku ohledně zamítnutí žaloby na určení neúčinnosti dohody o zápočtu pohledávek uzavřené žalovaným a dlužníkem dne 14. července 2016; jinak se dovolání odmítá.

Z odůvodnění:

1. Rozsudkem ze dne 21. února 2020, č. j. 46 ICm 4145/2017-128, Krajský soud v Ostravě (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Zamítl žalobu na určení, že dohoda o zápočtu pohledávek uzavřená žalovaným (Vítkovické slévárny, spol. s r.o.) a dlužníkem (GEARWORKS a. s., dříve VÍTKOVICE GEARWORKS, a. s.) dne 14. července 2016 (dále jen „dohoda o zápočtu“) je neúčinná vůči věřitelům dlužníka v insolvenčním řízení vedeném u insolvenčního soudu pod sp. zn. KSOS 37 INS 18483/2016, a na uložení povinnosti žalovanému uhradit částku 4 212 014,76 Kč do majetkové podstaty dlužníka (bod I. výroku).

[2] Uložil žalobci [Mgr. Bc. Davidu Vandrovci, jako insolvenčnímu správci společnosti VÍTKOVICE

POWER ENGINEERING a. s. (dále jen „společnost VPE“) zaplatit žalovanému náhradu nákladů řízení ve výši 20 570 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku (bod II. výroku).

2. Přitom šlo o v pořadí třetí rozhodnutí insolvenčního soudu ve věci. První rozsudek ze dne 25. dubna 2018, č. j. 46 IČm 4145/2017-27, jímž insolvenční soud žalobu zamítl, zrušil Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 18. října 2018, č. j. 46 IČm 4145/2017, 12 VSOL 427/2018-76 (KSOS 37 INS 18483/2016) [vyjma bodu I. výroku, jímž insolvenční soud zamítl žalobu ohledně požadavku na určení neplatnosti jednostranného zápočtu vzájemných pohledávek žalovaného a dlužníka ve výši 1 294 600,45 Kč provedeného žalovaným dne 22. září 2016, který odvolací soud potvrdil]. V pořadí druhý rozsudek ze dne 29. května 2019, č. j. 46 IČm 4145/2017-98, jímž insolvenční soud žalobu opět zamítl, zrušil Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 30. srpna 2019, č. j. 46 IČm 4145/2017, 12 VSOL 903/2019-114 (KSOS 37 INS 18483/2016).

3. K odvolání žalobce Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 18. června 2020, č. j. 46 IČm 4145/2017, 12 VSOL 213/2020-148 (KSOS 37 INS 18483/2016):

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

4. Odvolací soud – vycházejí z ustanovení § 7, § 111, § 140, § 235, § 236 odst. 2, § 239 odst. 3, § 240, § 241, § 242, § 243 a § 246 odst. 2 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), z ustanovení § 118a a § 119a zákona č. 99/1963, občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), z ustanovení § 1982 a násl. zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), z ustanovení čl. II bodu 1. zákona č. [64/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a z ustanovení čl. II zákona č. [31/2019](#) Sb., kterým se mění zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [120/2001](#) Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [6/2002](#) Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [312/2006](#) Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a odkazuje na judikaturu Nejvyššího soudu – dospěl po přezkoumání rozsudku insolvenčního soudu k následujícím závěrům:

5. Dohoda o zápočtu uzavřená podle § 1982 a násl. o. z. je platným právním jednáním, neboť je z ní zřejmé, které konkrétní pohledávky dlužníka a žalovaného a v jaké výši započtením zanikají; dohodou lze přitom započíst pohledávky splatné i nesplacené.

6. Závěry insolvenčního soudu vedoucí k zamítnutí žaloby jsou správné. Započtení není způsobem či formou plnění dluhu a je tudíž pojmově vyloučeno, aby dohoda o zápočtu byla neúčinným právním úkonem podle ustanovení § 240 insolvenčního zákona.

7. Dohoda o zápočtu může být zvýhodňujícím právním úkonem ve smyslu ustanovení § 241 insolvenčního zákona jen tehdy, jestliže by započtení nemohlo být provedeno se stejným výsledkem v průběhu insolvenčního řízení, anebo v případě, že samotný právní úkon, z něhož vzešla pohledávka, kterou věřitel použil k započtení, „bude shledán neúčinným“.

8. Neodporoval-li žalobce právním úkonům, ze kterých vzešly pohledávky, jež žalovaný použil k započtení, nemůže být již z tohoto důvodu se žalobou úspěšný. Navíc přes výzvu a poučení

insolvenčního soudu podle § 118a odst. 1 o. s. ř. „rezignoval“ na doplnění skutkových tvrzení k pohledávkám, které byly „předmětem dohody o zápočtu“, a nelze tak posoudit, zda by započtení nemohlo být provedeno se stejným výsledkem i v průběhu insolvenčního řízení; se svou žalobou tak žalobce nemůže být „úspěšný“ i z důvodu neunesení povinnosti tvrzení.

9. Skutečnosti uvedené žalobcem po výzvě a poučení insolvenčního soudu podle § 118a odst. 1 o. s. ř. k prokázání tvrzení, že dohoda o zápočtu je úmyslně zkracujícím právním úkonem ve smyslu ustanovení § 242 insolvenčního zákona, nejsou dostatečné a ani v tomto ohledu žalobce „nedostal své povinnosti tvrzení“.

10. Dohoda o zápočtu tedy není neúčinným právním úkonem podle žádného z ustanovení § 240 až § 242 insolvenčního zákona a nelze tak ani vyhovět žalobnímu požadavku na vydání peněžitého plnění.

11. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jež podle obsahu směřuje proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, jímž odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodu I. výroku ve věci samé. Dovolatel vymezuje přípustnost dovolání ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od blíže označené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

12. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatel především brojí proti závěru odvolacího soudu, že měl odporovat též právním úkonům, ze kterých vzešly pohledávky použité k započtení. Podle jeho názoru dopadá odvolacím soudem citovaná judikatura na skutkově odlišné případy, kdy je dohoda o zápočtu „součástí jakéhosi ‚vyššího‘ právního jednání, čili dohody o narovnání“. V projednávané věci však žádné takové „vyšší“ jednání, respektive „soubor jednání“ neexistuje, neboť smluvní strany se pouze dohodly na zápočtu pohledávek; dovolatel žalobou odporuje „právě, jen a pouze“ této dohodě o zápočtu. Smyslem právní úpravy odporovatelnosti obsažené v insolvenčním zákoně podle dovolatele není postihnout veškerá právní jednání, která dlužník „historicky provedl“, a není tak nutné odporovat „vždy a bez výjimky“ jednáním, ze kterých vzešly pohledávky, které zanikly, či byly jinak vypořádány „závadným“ (odporovatelným) právním jednáním.

13. Dovolatel dále namítá, že odvolací soud při úvaze, zda započtení nemůže být provedeno se stejným výsledkem i v průběhu insolvenčního řízení, „zcela pominul“ ustanovení § 111 a § 324 odst. 3 insolvenčního zákona. Žalobce nebyl povinen doplňovat další tvrzení o charakteru započítávaných pohledávek, jelikož úvahu o možnosti provést zápočet za trvání insolvenčního řízení měl učinit odvolací soud s přihlédnutím k uvedeným ustanovením insolvenčního zákona.

14. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

15. Dovolání může být přípustné jen podle § 237 o. s. ř., když pro něj neplatí žádné z omezení přípustnosti vypočtených v § 238 o. s. ř. Nejvyšší soud neměl důvod připustit dovolání v rozsahu, v němž směřuje proti té části prvního výroku napadeného rozsudku odvolacího soudu, kterou byl potvrzen rozsudek insolvenčního soudu v bodě I. výroku ohledně zamítnutí žaloby na zaplacení částky 4 212 014,76 Kč; dovolací námitky totiž směřují pouze proti právnímu posouzení dohody o zápočtu coby (ne)účinného právního jednání a týkají se tak výlučně té části žaloby (a výroku), která je svou povahou žalobou (výrokem) na určení. Proto Nejvyšší soud dovolání v uvedené části odmítl jako nepřípustné podle § 243c odst. 1 a 2 o. s. ř.

16. Dovolání je však přípustné v rozsahu, v němž směřuje proti té části prvního výroku napadeného rozsudku odvolacího soudu, kterou byl potvrzen rozsudek insolvenčního soudu v bodě I. výroku ohledně zamítnutí žaloby na určení neúčinnosti dohody o zápočtu, když při posouzení dovoláním předestřených právních otázek se odvolací soud jednak odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu (zčásti přijaté po vydání napadeného rozsudku) a jednak jde (ohledně otázky, jak vykládat „možnost“ započítat pohledávky se stejným výsledkem po zahájení insolvenčního řízení) o věc dovolacím soudem v daných souvislostech ne zcela vyřešenou.

17. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

18. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

19. Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že postrádá zdůvodnění (opodstatnění) toho, proč u právního jednání dlužníka (a žalovaného) uskutečněného v době od 1. ledna 2014 oba soudy nadále používají pojem „právní úkon“ dle § 34 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. prosince 2013, zvláště když odvolací soud dohodu o zápočtu posoudil podle § 1982 a násl. o. z.; zákon č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, přitom nahradil pojem „právní úkon“ pojmem „právní jednání“ (srov. § 545 a násl. o. z.) a ve stejném duchu je proto třeba pro rozhodné období interpretovat slovní spojení „právní úkon“ v § 240 až 242 insolvenčního zákona. K tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2020, sen. zn. 29 ICdo 113/2018, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „Sb. rozh. obč.“) pod číslem 27/2021. Při absenci argumentace pro jiný závěr bude Nejvyšší soud při svých úvahách v této věci dále používat terminologii zavedenou s účinností od 1. ledna 2014.

20. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou podstatné následující skutečnosti, z nichž vyšly oba soudy a které se rovněž podávají z obsahu insolvenčního rejstříku:

[1] Dohoda o zápočtu se týkala započtení vzájemných pohledávek žalovaného a dlužníka v celkové výši 4 212 014,76 Kč, přičemž jednotlivé pohledávky byly specifikovány čísla faktur, jejich splatností, výši jednotlivých pohledávek a započítávané částky.

[2] Dne 28. dubna 2016 bylo u insolvenčního soudu zahájeno insolvenční řízení na majetek společnosti VPE vedené pod sp. zn. KSOS 37 INS 10134/2016. Usnesením ze dne 25. srpna 2016, č. j. KSOS 37 INS 10134/2016-A-62, zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek společnosti VPE (bod I. výroku) a insolvenčním správcem ustanovil Mgr. Bc. D.V. (bod II. výroku).

[3] Insolvenční řízení na majetek dlužníka bylo zahájeno dne 9. srpna 2016 (A-1). Podáním ze dne 19. září 2016, zveřejněným v insolvenčním rejstříku dne 20. září 2016 (A- 6), dlužník přistoupil k insolvenčnímu návrhu a podal návrh na povolení reorganizace. Usnesením ze dne 21. září 2016, č. j. KSOS 37 INS 18483/2016-A-19, zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka (bod I. výroku) a insolvenčním správcem ustanovil Mgr. Bc. D.V. (bod II. výroku).

[4] Přihláškou podanou dne 21. listopadu 2016 (P 270-1) přihlásila společnost VPE do insolvenčního

řízení vedeného na majetek dlužníka pohledávky (v přihlášce blíže specifikované) v celkové výši 104 883 548,08 Kč.

[5] Podle zprávy o činnosti insolvenčního správce a o hospodářské situaci dlužníka ze dne 1. prosince 2016 (B-32), zveřejněné v insolvenčním rejstříku dne 2. prosince 2016, bylo do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka přihlášeno k uvedenému datu 270 věřitelů s pohledávkami v celkové výši téměř 2 miliardy Kč; podle soupisu majetkové podstaty téhož data (B-32) se v majetkové podstatě nacházel mimo jiné průmyslový objekt v zůstatkové ceně zhruba 42 milionů Kč, pozemky v zůstatkové ceně zhruba 12 milionů Kč, movité věci v zůstatkové ceně zhruba 141 milionů Kč, nedokončený dlouhodobý majetek v hodnotě zhruba 13 milionů Kč, „nedokončená výroba“ v hodnotě zhruba 54 milionů Kč, materiál ve „skutečné hodnotě“ zhruba 28 milionů Kč, pohledávky představující „zálohy na zásoby“ ve výši zhruba 5,7 milionů Kč, „zálohy“ ve výši zhruba 18,5 milionů Kč, „daňové pohledávky“ ve výši zhruba 3,3 milionů Kč a další majetek.

[6] Usnesením ze dne 22. prosince 2016, č. j. KSOS 37 INS 18483/2016-B-46, zveřejněným v insolvenčním rejstříku dne 27. prosince 2016, insolvenční soud (mimo jiné) povolil reorganizaci dlužníka.

[7] Žalobu v této věci podal dne 21. září 2017 (C47-1) Mgr. Bc. D.V., jako insolvenční správce dlužníka, a domáhal se jí vůči žalovanému určení neúčinnosti dohody o zápočtu pohledávek a vydání peněžitého plnění ve výši 4 212 014,76 Kč do majetkové podstaty dlužníka; věc je projednávána u insolvenčního soudu jako incidenční spor pod sp. zn. 46 ICm 4145/2017.

[8] Usnesením ze dne 29. června 2018, č. j. KSOS 37 INS 18483/2016-B-206, zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne, vzal insolvenční soud (mimo jiné) na vědomí splnění podstatných částí reorganizačního plánu dlužníka a konstatoval, že „tímto reorganizace končí“ (bod I. výroku).

[9] Dne 30. července 2018 byl insolvenčnímu soudu doručen návrh Mgr. Bc. D.V., jako insolvenčního správce společnosti VPE, datovaný dne 25. července 2018, na pokračování v tomto incidenčním sporu podle ustanovení § 159 odst. 6 insolvenčního zákona s tím, že společnost VPE je věřitelem dlužníka, neboť do insolvenčního řízení na jeho majetek přihlásila své pohledávky.

[10] Insolvenční soud usnesením ze dne 12. března 2019, č. j. 46 ICm 4145/2017-86, (mimo jiné) rozhodl, že účastníkem řízení se namísto dosavadního žalobce stává Mgr. Bc. D.V., jako insolvenční správce společnosti VPE (bod I. výroku).

21. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona:

#### § 111 (insolvenčního zákona)

(1) Nerozhodne-li insolvenční soud jinak, je dlužník povinen zdržet se od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo o jeho nikoli zanedbatelné zmenšení. Peněžité závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení je dlužník oprávněn plnit jen v rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem.

(2) Omezení podle odstavce 1 se netýká úkonů nutných ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy, k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí. Dále se omezení podle odstavce 1 nevztahuje na uspokojování pohledávek za majetkovou podstatou (§ 168) a pohledávek

jim postavených na roveň (§ 169); tyto pohledávky se uspokojují v termínech splatnosti, je-li to podle stavu majetkové podstaty možné.

(3) Právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou vůči věřitelům neúčinné, ledaže si k nim dlužník nebo jeho věřitel předem vyžádal souhlas insolvenčního soudu.

§ 122 (insolvenčního zákona)

Nakládání s majetkovou podstatou po dobu trvání moratoria

(...)

(3) Započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele není po dobu trvání moratoria přípustné, ledaže insolvenční soud určí jinak předběžným opatřením. To platí i tehdy, jestliže zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před vyhlášením moratoria.

§ 140 (insolvenčního zákona)

Předběžná opatření a započtení

(...)

(2) Započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele je po rozhodnutí o úpadku přípustné, jestliže zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak.

(3) Započtení podle odstavce 2 není přípustné, jestliže dlužníkům věřitel

a/ se ohledně své započitatelné pohledávky nestal přihlášeným věřitelem, nebo

b/ získal započitatelnou pohledávku neúčinným právním úkonem, nebo

c/ v době nabytí započitatelné pohledávky věděl o dlužníkově úpadku, anebo

d/ dosud neuhradil splatnou pohledávku dlužníka v rozsahu, v němž převyšuje započitatelnou pohledávku tohoto věřitele.

(4) Započtení podle odstavce 2 není rovněž přípustné v případech stanovených dále tímto zákonem nebo předběžným opatřením insolvenčního soudu.

§ 240 (insolvenčního zákona)

Neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění

(1) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník.

(...)

## § 241 (insolvenčního zákona)

### Neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů

(1) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.

(2) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že zvýhodňující právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

(3) Zvýhodňujícími právními úkony jsou zejména úkony, kterými dlužník

a/ splnil dluh dříve, než se stal splatným,

b/ dohodl změnu nebo nahrazení závazku ve svůj neprospěch,

c/ prominul svému dlužníku splnění dluhu nebo jinak dohodl anebo umožnil zánik či nesplnění svého práva,

d/ poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné.

(...)

## § 324 (insolvenčního zákona)

(...)

(3) Od okamžiku zveřejnění návrhu na povolení reorganizace v insolvenčním rejstříku není přípustné započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele, ledaže insolvenční soud určí jinak předběžným opatřením. To platí i tehdy, jestliže zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před uvedeným okamžikem.

22. Uvedená ustanovení insolvenčního zákona platila již v okamžiku uzavření dohody o zápočtu (14. července 2016) a nedoznala změn do skončení insolvenčního řízení na majetek dlužníka (příčemž s výjimkou ustanovení § 140 odst. 2 insolvenčního zákona platí v nezměněné podobě dodnes).

23. Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu je ustálena v následujících závěrech ohledně možnosti odporovat započtení (ať již jednostrannému, nebo provedenému na základě dohody stran) učiněnému před zahájením insolvenčního řízení:

24. Započtení pohledávek nelze považovat za „nějaký jiný“ způsob či formu plnění dluhu; jde o způsob zániku nesplněného závazku, při němž naopak dvojí plnění odpadá (povinnost plnit zaniká) [srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2006, sp. zn. 32 Odo 1143/2004, uveřejněný pod číslem 90/2006 Sb. rozh. obč.]. Započtením se tak stranám zápočtu nedostává žádného plnění, natož

takového plnění, které by mohlo být využitelné k (byť jen částečnému) uspokojení přihlášených pohledávek jiných věřitelů dlužníka; nelze však přehlédnout, že započtením dlužník „ztrácí“ majetek (pohledávku), který by mohl být využitelný ke shora zmíněnému účelu. Z povahy započtení přitom současně plyne, že jde vždy o jednání „ekvivalentní“ (vzájemné pohledávky zanikají jen v rozsahu, v němž se kryjí). Není-li započtení plněním dluhu, je zároveň pojmově vyloučeno, aby šlo o neúčinné právní jednání podle ustanovení § 240 insolvenčního zákona (tj. bez přiměřeného protiplnění) [srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2017, sen. zn. 29 ICdo 12/2015, uveřejněný pod číslem 92/2018 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 92/2018“)].

25. Vzhledem k odlišnostem v právní úpravě institutu započtení v insolvenčním zákoně (oproti úpravě obsažené v zákoně o konkursu a vyrovnání) je nezbytné judikaturní výstupy, k nimž dospěla soudní praxe při posuzování odporovatelnosti a neúčinnosti započtení v konkursním právu, pro poměry té které věci vždy poměřovat úpravou, která v insolvenčním zákonu započtení (za určitých podmínek a nikoli v každé fázi insolvenčního řízení) připouští. Korektivem by zde měla být úvaha, že započtení nebude neúčinným právním jednáním, kdyby se stejným výsledkem mohlo být provedeno i v průběhu insolvenčního řízení. Přitom i v poměrech zákona o konkursu a vyrovnání se judikatura vyslovovala k neúčinnosti započtení vždy ve vazbě na (ne)účinnost smlouvy, z níž vzešla započítávaná pohledávka (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2010, sp. zn. 29 Cdo 4886/2007, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 1, ročník 2011, pod číslem 10, jakož i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2009, sp. zn. 29 Cdo 992/2007). Jinými slovy, na „neúčinnost“ započtení lze zásadně usuzovat jen na základě posouzení právního jednání, z něž vzešla pohledávka, kterou věřitel dlužníka, ohledně kterého je vedeno insolvenční řízení, použil k započtení, jako neúčinného (srov. R 92/2018).

26. Ve fázi od podání insolvenčního návrhu do rozhodnutí, kterým se zjišťuje úpadek dlužníka, započtení zakázáno zásadně není (za dodržení § 111 insolvenčního zákona); od okamžiku zveřejnění návrhu na povolení reorganizace v insolvenčním rejstříku však není přípustné započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele, ledaže insolvenční soud určí jinak předběžným opatřením (§ 324 odst. 3 věta první insolvenčního zákona). Od účinnosti rozhodnutí o úpadku je započtení zásadně přípustné pouze za podmínek uvedených v § 140 odst. 2 až 4 insolvenčního zákona. Insolvenční zákon v uvedeném ustanovení neobsahuje zákaz započtení, ale toliko jeho omezení; od účinnosti reorganizačního plánu je započítávání možné v případě, kdy tyto pohledávky splňují podmínky pro započtení uvedené v § 140 odst. 2 až 4 insolvenčního zákona, jinak pouze tehdy, stanoví-li to reorganizační plán [k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2016, sp. zn. 29 Cdo 1430/2014, uveřejněný pod číslem 63/2018 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 63/2018“), na jehož závěry R 92/2018 odkazuje].

27. K závěrům vysloveným v R 92/2018 se Nejvyšší soud dále přihlásil např. v rozsudku ze dne 31. října 2017, sen. zn. 29 ICdo 76/2015, uveřejněném v časopise Soudní judikatura č. 3, ročník 2019 pod číslem 33, rozsudku ze dne 28. listopadu 2018, sen. zn. 29 ICdo 85/2017, uveřejněném pod číslem 116/2019 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 116/2019“), nebo rozsudku ze dne 30. prosince 2021, sen. zn. 29 ICdo 11/2020.

28. Přitom v rozsudku sen. zn. 29 ICdo 11/2020 Nejvyšší soud vysvětlil [v poměrech incidenčního sporu o odpůrcí žalobě, jíž insolvenční správce odporoval jednak kupní smlouvě (coby právnímu jednání, z něhož vzešla započítávaná pohledávka) a jednak následné dohodě o zápočtu pohledávek tamějšího dlužníka a jeho věřitele], že domáhá-li se insolvenční správce odpůrcí žalobou jak určení neúčinnosti kupní smlouvy, kterou dlužník získal započítatelnou pohledávku, tak určení neúčinnosti právního jednání, jímž dlužník (prodávající) následně uzavřel s kupujícím dohodu o započtení pohledávky na úhradu kupní ceny proti dříve vzniklé pohledávce kupujícího vůči dlužníku, pak je důvod žalobě vyhovět i co do určení neúčinnosti dohody o započtení, jakmile insolvenční soud dospěje k závěru, že ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona je

neúčinná kupní smlouva (proto, že dlužníku coby prodávajícímu se z ní v důsledku zápočtu nedostalo žádného reálného protiplnění). Dospěje-li insolvenční soud v takovém případě k závěru, že kupní smlouva není neúčinným právním jednáním, může odpůrci žalobu (případně) zamítnout i v rozsahu týkajícím se určení neúčinnosti dohody o započtení až poté, co ji v návaznosti na žalobní tvrzení a zjištěný skutkový stav věci podrobí (i) samostatnému zkoumání ve smyslu ustanovení § 235 a násl. insolvenčního zákona.

29. Tamtéž (srov. odst. 48. rozsudku sen. zn. 29 ICdo 11/2020) Nejvyšší soud doplnil, že úprava obsažená v ustanovení § 140 odst. 2 až 4 insolvenčního zákona je korektivem úvahy, zda jde (jen ve vztahu k úkonu směřujícímu k započtení pohledávky dlužníka proti pohledávce jeho věřitele) o právní jednání neúčinné dle § 240, § 241 nebo § 242 insolvenčního zákona jen potud, že započtení nebude neúčinným právním úkonem, kdyby se stejným výsledkem mohlo být provedeno i v průběhu insolvenčního řízení (po rozhodnutí o úpadku dlužníka); srov. opět R 92/2018.

30. Ohledně možnosti započítat vzájemnou pohledávku dlužníka a věřitele po zahájení insolvenčního řízení do rozhodnutí o úpadku (za dodržení § 111 insolvenčního zákona) platí, že takové započtení není právním jednáním vedoucím k „nikoli zanedbatelnému zmenšení majetku náležejícímu do majetkové podstaty dlužníka“. Jestliže právní jednání, jímž dlužník poté, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, započtl svou pohledávku proti pohledávce věřitele, nevedlo k podstatné změně ve skladbě, využití nebo určení majetku, který může náležet do jeho majetkové podstaty, pak nejde o neúčinné právní jednání (bez zřetele k tomu, že současně nešlo o právní jednání ve smyslu § 111 odst. 2 insolvenčního zákona, tedy například o provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, respektive o jednání uskutečněné za podmínek obvyklých v obchodním styku) [srov. R 116/2019]. V tomto směru není ani významné, zda se takto dostalo věřiteli na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu. Pouze z toho, že dohoda o zápočtu se týkala pouze jednoho z dlužníkových věřitelů, žádný rozpor se zásadami insolvenčního řízení neplyne a plynout nemůže; zjevně nezákonné by naopak byly postupy, jimiž by insolvenční soud započtení jen proto zakazoval (srov. R 63/2018 a R 116/2019).

31. V poměrech projednávané věci se výše uvedené závěry projevují následovně. Dovolatel nikterak nezpochybňuje úsudek odvolacího soudu, že dohoda o zápočtu není neúčinným právním jednáním ve smyslu § 240 nebo § 242 insolvenčního zákona, když své námítky soustřeďuje výhradně k tomu, že dohoda o zápočtu je zvýhodňujícím právním jednáním podle § 241 insolvenčního zákona [má za to, že jde o typický příklad jednání, kterým dlužník dohodl ve vztahu ke svému dlužníku (žalovanému) zánik či nesplnění svého práva ve smyslu § 241 odst. 3 písm. c/ insolvenčního zákona].

32. Odvolací soud ohledně této skutkové podstaty neúčinného (zvýhodňujícího) právního jednání v prvé řadě uvedl, že žalobce nemůže být se svou žalobou „úspěšný“ již kvůli tomu, že neodporoval předchozím právním jednáním dlužníka, z nichž vzešly započítávané pohledávky.

33. Dovolateli lze dát za pravdu, že judikurní závěr, z něhož odvolací soud vyšel (a podle něhož lze na neúčinnost započtení zásadně usuzovat jen tehdy, je-li neúčinné právní jednání, z něhož vzešla pohledávka použitá k započtení), byl Nejvyšším soudem opakovaně přijímán na podkladě odlišného skutkového stavu než v projednávané věci, tedy za situace, kdy podle skutkových zjištění bylo započtení učiněno současně nebo v přímé věcné a časové souvislosti s takovými (neúčinnými) právními jednáními bez přiměřeného protiplnění (typicky kupními smlouvami) [vedle R 92/2018 srov. v poměrech odpůrcích žalob podle insolvenčního zákona např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2018, sen. zn. 29 ICdo 109/2016, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. srpna 2020, sen. zn. 29 ICdo 7/2019, a judikaturu v odůvodnění zmiňovanou].

34. V daném případě ovšem dovolatel předchází právní jednání dlužníka a žalovaného nezpochybňuje, když svou žalobou odporuje (jak v dovolání zdůrazňuje) „právě, jen a pouze“ dohodě

o zápočtu, kterou má za neúčinné (zvýhodňující) právní jednání „samo o sobě“. Řešení uvedené situace podal Nejvyšší soud v rozsudku sen. zn. 29 ICdo 11/2020, podle něhož může soud zamítnout odpůrcí žalobu v rozsahu týkajícím se určení neúčinnosti dohody o zápočtu až poté, co ji v návaznosti na žalobní tvrzení a zjištěný skutkový stav věci podrobí (i) samostatnému zkoumání ve smyslu ustanovení § 235 a násl. insolvenčního zákona. Opačný názor odvolacího soudu tak je zjevně nesprávný.

35. Odvolací soud dále k posouzení žaloby z hlediska § 241 insolvenčního zákona uvedl, že žalobce neunesl povinnost tvrzení, když přes poučení insolvenčního soudu podle § 118a odst. 1 o. s. ř. „rezignoval“ na doplnění skutkových tvrzení k pohledávkám, které byly „předmětem dohody o zápočtu“; nebylo tak možné posoudit, zda by započtení nemohlo být provedeno se stejným výsledkem i v průběhu insolvenčního řízení.

36. I v tomto případě není posouzení odvolacího soudu v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu. Onen „korektiv“, zda by započtení bylo možné provést i za trvání insolvenčního řízení, je totiž nutné vykládat způsobem naznačeným opět v rozsudku sen. zn. 29 ICdo 11/2020 (srov. jeho odst. 48.). Nejde totiž o to, že je nutné „zkontrolovat“, zda by započtení provedené před zahájením insolvenčního řízení bylo možné provést se stejným výsledkem v průběhu insolvenčního řízení, jak (metodologicky nesprávně) chtěl učinit odvolací soud (a přitom dovodil procesní odpovědnost žalobce za to, že tak nemohl učinit pro nedostatek tvrzení o započítávaných pohledávkách).

37. Není-li odporováno předchozím právním jednáním ve shora uvedeném smyslu, pak je dohoda o zápočtu („sama o sobě“) zásadně nikoliv neúčinným právním jednáním. Pouze tehdy, jestliže insolvenční soud po zhodnocení konkrétních okolností té které věci přesto výjimečně shledá, že dohoda o zápočtu je (samostatně posuzovaná) neúčinným právním jednáním ve smyslu § 241 nebo 242 insolvenčního zákona (když neúčinným právním jednáním bez přiměřeného protiplnění podle § 240 insolvenčního zákona být nemůže, k tomu srov. shrnutí v odst. 24.), pak nastupuje onen „korektiv“, tedy posouzení, zda by přesto nebylo možné zápočet se stejným výsledkem učinit v insolvenčním řízení (v některé jeho fázi).

38. Jinak řečeno, vyslovením neúčinnosti nelze „postihovat“ právní jednání dlužníka před zahájením insolvenčního řízení, kdyby stejné jednání dlužníka nebylo neúčinné po zahájení insolvenčního řízení (v některé jeho fázi); podle rozumného uspořádání věcí by totiž podmínky, za nichž lze učinit zápočet, měly být v době po zahájení insolvenčního řízení, tedy v době, kdy na dlužníka již dopadají účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, popřípadě účinky spojené s rozhodnutím o úpadku, nebo které vyplývají z jiných ustanovení insolvenčního zákona (např. § 122 odst. 3 nebo § 324 odst. 3 insolvenčního zákona), stejné nebo přísnější, než v době, kdy dlužník (ještě) není omezen v nakládání se svým majetkem. Vyjádřeno ještě jinak, nedává valného smyslu vyslovovat neúčinnost započtení provedeného před zahájením insolvenčního řízení, jestliže by dlužník mohl své právní jednání směřující k započtení platně a účinně zopakovat poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení vedeného na jeho majetek, nebo i v pozdějších fázích takového insolvenčního řízení (srov. opět § 140 odst. 2 až 4 insolvenčního zákona).

39. K tomu budiž dodáno, že – jak vysvětleno v odst. 26. a 30. – insolvenční zákon v ustanovení § 111 omezuje možnost započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele v době od zahájení insolvenčního řízení do usnesení o úpadku v zásadě jen tehdy, jestliže by takové započtení vedlo k podstatné změně ve skladbě, využití nebo určení majetku dlužníka. To se ostatně týká i projednávané věci, když zákaz započtení spojený se zveřejněním návrhu dlužníka na povolení reorganizace v insolvenčním rejstříku (§ 324 odst. 3 insolvenčního zákona) nastoupil až poté, co již bylo zahájeno insolvenční řízení na základě věřitelského insolvenčního návrhu [a po určité době, konkrétně od 9. srpna do 20. září 2016 tak byla možnost započítat vzájemné pohledávky dlužníka a žalovaného (nebo jiného věřitele) limitována právě jen ustanovením § 111 insolvenčního zákona].

40. V poměrech projednávané věci lze pro úplnost doplnit následující. Skutečnost, že provedený zápočet vzájemných pohledávek z obchodního styku dlužníka a žalovaného (coby jednoho z řady věřitelů a obchodních partnerů dlužníka) ve výši 4 212 014,76 Kč, nemůže představovat podstatnou změnu ve skladbě, využití nebo určení majetku dlužníka je zřejmá již ze zprávy o činnosti insolvenčního správce a o hospodářské situaci dlužníka, jakož i ze soupisu majetkové podstaty dlužníka tak, jak byl obsah těchto listiny rekapitulován v odst. 20. bodu [5] shora. Zároveň nemůže jít z pohledu dovolatele o jakkoliv překvapivé posouzení, neboť uvedené listiny coby insolvenční správce dlužníka vyhotovil a s jeho hospodářskou situací byl detailně obeznámen.

41. Nejvyšší soud tak shrnuje, že dohoda, kterou si dlužník s věřitelem před zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka započítali své vzájemné pohledávky, sama o sobě není právním jednáním bez přiměřeného protiplnění ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona a zpravidla nepůjde ani o právní jednání neúčinné podle § 241 insolvenčního zákona nebo podle § 242 insolvenčního zákona. Dospěje-li insolvenční soud v řízení o odpůřčí žalobě podané insolvenčním správcem přesto k závěru, že jsou splněny předpoklady, za nichž lze dohodu o započtení vzájemných pohledávek dlužníka a jeho věřitele samu o sobě pokládat za právní jednání neúčinné podle § 241 insolvenčního zákona nebo podle § 242 insolvenčního zákona, může odpůřčí žalobě vyhovět jen tehdy, jestliže současně dovodí, že dlužník by nemohl takové právní jednání platně a účinně zopakovat (dohodu s věřitelem uzavřít) v průběhu insolvenčního řízení vedeného na jeho majetek (poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení vedeného na jeho majetek); srov. zejména ustanovení § 111, § 122 odst. 3, § 140 odst. 2 až 4 a § 324 odst. 3 insolvenčního zákona.

42. Uvedené úvahy jsou podkladem pro závěr, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu je ve výsledku (byť nikoliv ze zcela přílehavých důvodů) věcně správné. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 243d písm. b/ o. s. ř. dovoluje Nejvyššímu soudu změnit rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže rozhodl nesprávně a dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout, je odtud zřejmé, že Nejvyšší soud je může i „potvrdit“ (zamítnout dovolání), je-li ve výsledku správné. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | [www.epravo.cz](http://www.epravo.cz)

## Další články:

- [Náhrada škody](#)
- [Nájemné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Péče o dítě \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o smlouvě budoucí \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Daňová exekuce](#)
- [Cenové rozhodnutí rozporné se zákonem](#)
- [Autonomie vůle](#)
- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zmatečnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Střídavá péče](#)